21364 - Ramazan ayının fazîleti hakkındaki hadisin zayıf oluşunun açıklaması

Soru

Selmân el-Fârisî'den -Allah ondan râzı olsun- rivâyet edilen şu hadisin sıhhat derecesi nedir?

خَطَبَنَا رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي آخِرِ يَوْمٍ مِنْ شَعْبَانَ فَقَالَ: أَيُّهَا النَّاسُ قَدْ أَظَلَّكُمْ شَهْرٌ عَظِيمٌ، شَهْرٌ مُبَارَكٌ، شَهْرٌ فِيهِ لَيْلَةٌ خَيْرٌ مِنْ أَلْفِ شَهْرٍ، جَعَلَ اللَّهُ صِيَامَهُ فَرِيضَةً، وَقِيَامَ لَيْلِهِ تَطَوُّعًا، مَنْ تَقَرَّبَ فِيهِ بِخَصْلَةٍ مِنَ الْخَيْرِ، كَانَ كَمَنْ أَدَّى فَرِيضَةً فِيمَا سِوَاهُ، وَمَنْ أَدَّى فِيهِ فَرِيضَةً كَانَ كَمَنْ أَدَّى سَبْعِينَ فَرِيضَةً فِيمَا سِوَاهُ، وَهُوَ شَهْرُ الصَّبْرِ، وَالصَّبْرُ ثَوَابُهُ الْجَنَّةُ، وَشَهْرُ الْمُوَاسَاةِ، وَشَهْرٌ يَزْدَادُ فِيهِ رِزْقُ الْمُؤْمِنِ، مَنْ فَطَّرَ فِيهِ صَائِمًا كَانَ مَغْفِرَةً لِذُنُوبِهِ وَعِتْقَ رَقَبَتِهِ مِنَ النَّارِ، وَكَانَ لَهُ مِثْلُ أَجْرِهِ مِنْ غَيْرِ أَنْ يَنْتَقِصَ مِنْ أَجْرِهِ شَيْءٌ» ، قَالُوا: لَيْسَ كُلُّنَا نَجِدُ مَا يُفَطِّرُ الصَّائِمَ، فَقَالَ: يُعْطِي اللَّهُ هَذَا الثَّوَابَ مَنْ فَطَّرَ صَائِمًا عَلَى تَمْرَةٍ، أَوْ شَرْبَةِ مَاءٍ، أَوْ مَذْقَةِ لَبَنٍ، وَهُوَ شَهْرٌ أَوَّلُهُ رَحْمَةٌ، وَأَوْسَطُهُ مَغْفِرَةٌ، وَآخِرُهُ عِتْقٌ مِنَ النَّارِ، مَنْ خَفَّفَ عَنْ مَمْلُوكِهِ غَفَرَ اللَّهُ لَهُ، وَأَعْتَقَهُ مِنَ النَّارِ، وَاسْتَكْثِرُوا فِيهِ مِنْ أَرْبَعِ خِصَالٍ: خَصْلَتَيْنِ تُرْضُونَ بِهِمَا رَبَّكُمْ، وَخَصْلَتَيْنِ لَا غِنًى بِكُمْ عَنْهُمَا، فَأَمَّا الْخَصْلَتَانِ اللَّتَانِ تُرْضُونَ بِهِمَا رَبَّكُمْ: فَشَهَادَةُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَتَسْتَغْفِرُونَهُ، وَأَمَّا اللَّتَانِ لَا غِنًى بِكُمْ عَنْهُمَا: فَتَسْأَلُونَ اللَّهَ الْجَنَّةَ، وَتَعُوذُونَ بِهِ مِنَ النَّارِ، وَمَنْ أَشْبَعَ فِيهِ صَائِمًا سَقَاهُ اللَّهُ مِنْ حَوْضِي شَرْبَةً لَا يَظْمَأُ حَتَّى يَدْخُلَ الْجَنَّةَ.

"Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- Şaban ayının son günü bize hitab etti ve şöyle buyurdu:

- Ey insanlar! Size büyük bir ay belirmiştir. Bu ay, mübarek bir aydır. İçinde bin aydan daha hayırlı olan bir gecenin bulunduğu bir aydır. Allah Teâlâ o ayda oruç tutmayı farz ve gecesini ibâdetle geçirmeyi de nafile bir ibadet kılmıştır. Kim bu ayda iyi bir hasletle Allah'a yaklaşırsa (o hasleti vesile kılarsa), bu ayın dışında farzı edâ eden kişi gibi olur. Kim bu ayda bir farzı edâ ederse, bu ayın dışında yetmiş farzı edâ eden kimse gibi olur. Bu ay, sabır ayıdır. Sabrın sevabı ise, cennettir. Bu ay, hayır ve iyilik ayıdır, mü'minin rızkının arttığı bir aydır. Kim bu ayda bir oruçluyu iftar ettirirse, bu onun günahlarının affına, cehennem ateşinden kurtuluşuna vesile olur ve oruçlunun sevabında hiçbir azalma olmaksızın aynısı onun için de olur.

(Sahâbe) dediler ki:

-Hepimiz oruçluya iftar ettirecek bir şeyler bulamayabiliriz?

Buyurdu ki:

-Allah Teâlâ bu sevabı, oruçluyu bir hurma ile veya bir yudum su ile ya da bir yudum süt ile iftar ettiren kimse için de verecektir.Bu ayın başı rahmet, ortası mağfiret, sonu da cehennemden

kurtuluştur. Kim kölesinin/hizmetçisinin yükünü hafifletirse Allah da onu cehennemden azat eder. Bu ayda dört hasleti çoğaltın: Bunlardan iki tanesiyle Rabbinizi razı edersiniz, iki tanesine de ihtiyacınız vardır.
Rabbinizi razı edeceğiniz iki haslet: Allah'tan başka ilah olmadığına şâhitlik etmeniz ve ondan af dilemeniz (istiğfar etmeniz)dir.
Müstağni olamayacağınız (hep muhtaç olduğunuz) iki haslete gelince, Allah'tan cenneti istersiniz ve cehennemden O'na sığınırsınız. Kim bu ayda bir oruçluyu doyurursa, Allah da ona benim havzımdan bir yudum içirir ki, artık o, cennete girinceye kadar bir daha susamaz."

Detaylı cevap

Allah'a hamd olsun.

Bu hadisi, İbn-i Huzeyme sahihinde (3/191, hadis no:1887)) rivâyet etmiş ve şöyle demiştir:

"Eğer haber (hadis) sahih ise, Ramazan ayının faziletleri babı".

el-Munzirî'nin (et-Terğîb ve't-Terhîb, c: 2, s: 95) kitabı gibi bazı kaynaklarda "in" (ise) lafız sâkıttır.

el-Munzirî şöyle der:

"Bazıları, İbn-i Huzeyme'nin; 'haber (hadis) sahihtir', dediğini zannetmişlerdir. Oysa İbn- Huzeyme böyle kesin bir dille söylememiştir."

Hadisi, el-Mehâmilî, "Emâli'l-Mehâmilî" (s: 293)'de, Beyhakî, "Şuabu'l-Îmân"(7/216)'da ve "Fedâilu'l-Evkât" (s: 146), hadis no: 37)'de, Ebu'ş-Şeyh İbn-i Hibbân, "es-Sevâb"'da rivâyet etmişler, es-Sââtî, "el-Fethu'r-Rabbânî", (9/233)'de ona isnat etmiş, Suyûtî de "ed-Durru'l-Mensûr"d zikretmiş ve şöyle demiştir:

Hadisi, el-Ukaylî tahric etmiş ve zayıf olduğunu belirtmiştir. el-Asbahânî, "et-Terğîb ve't-Terhîb"de ve el-Muttekî el-Hindî de "Kenzu'l-Ummâl"(8/477)'de tahric etmiştir.

Hepsi de hadisi Saîd b. Museyyib, o da Selmân el-Fârisî yoluyla rivâyet etmişlerdir.

Hadis iki sebepten dolayı senedi zayıftır:

Birincisi: Hadisin senedinde inkita' (kesiklik) vardır.Zirâ Saîd b. Museyyib, Selmân el-Fârisî'den -Allah ondan râzı olsun- hadisi işitmemiştir.

İkincisi: Hadisin senedinde Zeyd b. Ced'ân vardır. İbn-i Sa'd onun hakkında şöyle demiştir:

"Zey b. Ced'ân'da zayıflık vardır ve o huccet sayılamaz."

İmam Ahmed, Yahya b. Maîn, Nesâî, İbn-i Huzeyme, el-Cevzcânî ve başkaları onun zayıf olduğunu belirtmişlerdir.

Nitekim "Siyer-i A'lâmi'n-Nubelâ"(5/207)'de bu şekilde zikredilmiştir.

Ebu Hâtim er-Râzî hadisin münker olduğuna hükmetmiştir. Aynı şekilde el-Aynî (Umdetu'l-Kârî" (9/20)'de ve Elbânî "Silsiletu'l-Ehâdîsi'd-Daîfe ve'l-Mevduâ" (2/262, hadis no:871)'de hadisin zayıf olduğuna hükmetmiştir.

Böylelikle hadisin senedinin ve bütün rivâyetlerinin zayıf olduğu, hadisçilerin de münker olduğuna hükmettikleri açıkça belli olmaktadır. Ayrıca hadiste sâbit olup olmadığı belli olmayan bazı ifâdeler içermesi üzerinde düşünülmesi gerekir.

Örneğin Ramazan ayının üç kısma ayrılması: İlk on gününün rahmet, sonraki on gününün mağfiret, son on gününün de cehennemden azad edilmek gibi. Bunların hiçbir delili yoktur. Aksine Allah Teâlâ'nın lütuf ve ihsanı geniştir. Ramazan'ın hepsi rahmet ve mağfirettir.Ramazan'ın her gecesinde ve iftar sırasında Allah Teâlâ'nın cehennemden azat ettiği nice kulları vardır. Nitekim bu konuda sabit hadisler vardır.

Yine: Selmân el-Fârisî'nin hadisinde geçen:

مَنْ تَقَرَّبَ فِيهِ بِخَصْلَةٍ مِنَ الْخَيْرِ كَانَ كَمَنْ أَدَّى فَرِيضَةً فِيمَا سِوَاهُ.

"Kim bu ayda iyi bir hasletle Allah'a yaklaşırsa (o hasleti vesile kılarsa), bu ayın dışında farzı edâ eden kişi gibi olur."

Bu sözün hiçbir delili yoktur.Aksine hem Ramazan'da, hem de Ramazan dışındaki aylarda nâfile ibâdet, nâfile ibâdet olarak, farz ibâdet de farz ibâdet olarak kalır.

Yine: Selmân'ın hadisinde geçen:

وَمَنْ أَدَّى فَرِيضَةً فِيهِ كَانَ كَمَنْ أَدَّى سَبْعِينَ فَرِيضَةً فِيمَا سِوَاهُ.

"Kim bu ayda bir farzı edâ ederse, bu ayın dışında yetmiş farzı edâ eden kimse gibi olur."

Bu sınırlamanın üzerinde düşünülmesi gerekir.Zirâ hasene (sevap),hem Ramazan'da, hem de Ramazan dışındaki aylarda on katından yedi yüz katına kadar karşılık görür. Oruç dışında hiç bir ibâdet bundan ayrı tutulamaz. Ancak orucun ecri sınırlanamayacak kadar büyüktür.

Nitekim Ebu Hureyre'den -Allah ondan râzı olsun- rivâyet olunan kudsî hadiste Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur:

كُلُّ عَمَلِ ابْنِ آدَمَ لَهُ إِلاَّ الصِّيَامَ، فَإِنَّهُ لِي وَأَنَا أَجْزِي بِهِ، وَالصَّوْمُ جُنَّةٌ، فَإِذَا كَانَ يَوْمُ صَوْمِ أَحَدِكُمْ فَلاَ يَرْفُثْ يَوْمَئِذٍ، وَلاَ يَسْخَبْ، فَإِنْ سَابَّهُ أَحَدٌ أَوْ قَاتَلَهُ فَلْيَقُلْ: إِنِّى امْرُؤٌ صَائِمٌ. [متفق عليه]

"Âdem oğlunun her ameli kendisinedir, ancak oruç müstesnâ, o benim içindir ve onun mükafatını ben vereceğim.Oruç kalkandır. Sizden birinizoruçlu olduğu bir günde kötü söz söylemesin, kavga etmesin. Ona biri sataşır veya kötü söz söylerse: 'Ben oruçluyum' desin." (Buhârî ve Müslim)

Bu sebeple zayıf hadislerden sakınmak, hadisle konuşmadan önce onun derecesini araştırmak ve Ramazan'ın fazîleti hakkındaki sahih hadisleri seçmeye çalışmak gerekir.

Allah Teâlâ herkesi hayırlı amellerde muvaffak eylesin, oruç, kıyam ve diğer amelleri bizden kabul etsin.

Allah Teâlâ en iyi bilendir.